

Karaçelebi-zâde Abdülazîz Efendi
SÜLEYMÂN-NÂME
(İnceleme-Tenkitli Metin-Sözlük)

Hazırlayan

Dr. Volkan Karagözlü

ISBN: 978-625-7305-50-1

1. Baskı

Kasım, 2021 / Ankara

Yayın Sertifika No

46683

Matbaa Sertifika No

46682



Grafiker®

Yayınları

Yayın No: 416

Web: grafikeryayin.com

Kapak ve Sayfa Tasarımı

Baskı ve Cilt



Grafiker®

Grafik-Ofset Matbaacılık Reklamcılık

Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.

Oğuzlar Mahallesi

1396. Cadde No: 6/A

06520 Balgat-ANKARA

Tel : 0 312. 284 16 39 Pbx

Faks : 0 312. 284 37 27

E-mail : grafik@grafiker.com.tr

Web : grafik.com.tr

Kitabın hukuksal ve bilimsel sorumluluğu yazarına aittir.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	9
KISALTMALAR.....	11
NÜSHA KISALTMALARI.....	12
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ.....	13
GİRİŞ.....	15
Genel Olarak Süleymân-nâmeler.....	15

I. BÖLÜM

1. Karaçelebi-zâde Abdülaziz Efendi'nin Hayatı.....	21
2. Karaçelebi-zâde Abdülaziz Efendi'nin Eserleri.....	23
2.1. Tarih Eserleri.....	23
2.1.1. Ravzatü'l-ebrâri'l-mübîn bi-vekayi'i Selefi'l-mâziyye ve'l-ahbâr.....	23
2.1.2. Ravzatü'l-ebrâr Zeyli.....	23
2.1.3. Süleymân-nâme.....	23
2.1.4. Zafer-nâme.....	24
2.2. Siyer Eserleri.....	24
2.2.1. Mir'âtü's-safâ fi Târihi'l-enbiyâ.....	24
2.2.2. Fevâyihu'n-nebeviyye fi Siyeri'l-mustafâviyye.....	24
2.3. Edebiyat Eserleri.....	24
2.3.1. Gülşen-i Niyâz.....	24
2.3.2. Divânçe.....	24
2.3.3. Münâcât.....	24
2.4. Diğer Eserleri.....	24
3. Karaçelebi-zâde Abdülaziz Efendi'nin Süleymân-nâme'si.....	25
3.1. Süleymân-nâme'nin Muhtevası.....	25
3.2. Dil ve Anlatım Özellikleri.....	28
3.2.1. Başlıkların Kullanımı.....	28
3.2.2. Şiir Kullanımı.....	29

3.2.3. Tasvirlerin Kullanımı.....	30
3.2.4. Alıntı Unsurların Kullanımı.....	31

II. BÖLÜM SÜLEYMÂN-NÂME

1. Süleymân-nâme Nüshalarının Tavsifi.....	33
2. Nüshaların Değlendirilmesi.....	45
3. Tenkitli Metin Oluşturulurken Dikkat Edilen Özellikler.....	46
KAYNAKÇA	49
I. Basılı Kaynaklar.....	49
II. İnternet Kaynakları.....	54
TENKİTLİ METİN	55
1. Makâle-i Cülûs-ı Sultân Süleymân.....	66
2. Makâle-i Vâkı'a-i Canberd.....	71
3. Makâle-i Feth-i Belgrad-ı Dârü'l-cihâd.....	83
4. Makâle-i Feth-i Rodos.....	116
5. Makâle-i Mısr-ı Kâhire.....	147
6. Vilâdet-i Sultân Selîm.....	158
7. Ceng-i Kral-ı Lavoş.....	160
8. Makâle-i Anadolu Der-def-i Eşkiyâ.....	181
9. Gazâ-yı Peç.....	187
10. Sûr-ı Hitân-ı Sultân Selîm.....	193
11. Makâle-i Frendeş.....	198
12. Feth-i Bağdâd-ı Dârü's-selâm.....	203
13. Gazâ-yı Körfoz.....	216
14. Feth-i Vilâyet-i Boğdan.....	219
15. Diğer Makâle-i Frendeş.....	237
16. Feth-i Estoni Belgrad.....	240
17. Makâle-i Elkas Mîrzâ Birâder.....	249
18. Feth-i Tımışvar ve Ba'zı Husûn.....	262
19. Ba's-ı Asker-i Bed-yâr-ı Îrân.....	267
20. Vak'a-i Konya.....	285
21. Muhasarâ-i Sigetvar.....	302
22. Bu Makâle Sultân-ı İlliyyîn Hazretleri Te'sîs Buyurdıkları Cevâmi' ü Savâmi'ler Beyânındadır.....	322

23. Makâle-i Şeh-zâde-i Sultân Mustafâ.....	325
24. Makâle-i Vüzerâ-yı İzâm.....	325
25. Makâle-i Ulemâ-yı Kirâm.....	327

III. BÖLÜM SÖZLÜK

1. Kelimeler ve Kelime Grupları.....	363
2. Arapça-Farsça Ayet, Hadis, Dua İbareleri, Kelâm-ı Kibâr, Atasözü, Kalıp Sözlük.....	570
DİZİN	583
EKLER	593

ÖN SÖZ

Karaçelebi ailesine mensup olan Abdülazîz Efendi, ailesinin diğer fertleri gibi Osmanlı devletinde yönetici kadrolarında yer almış, âlim, şâir, nâsir bir devlet adamıdır. Kardeşi Mehmet Efendi Anadolu ve Rumeli kazaskerliği görevinde bulunmuş, kendisi de şeyhülislamlık makamına kadar yükselmiştir. Devlet adamlığının yanında iyi bir edebiyatçı da olan Abdülaziz Efendi'nin, Azîzî mahlasıyla şiirlerinin bulunduğu bir divan-çesi vardır. Nesir eserlerini tarih alanında yazmıştır. Kaynakların belagatte önem verdiği ve üç dili de iyi bildiği söylenen Abdülaziz Efendi'nin, bu özelliklerini nesir eserlerinde görmek mümkündür. Tarih eserleri üzerine gerek tez, gerek kitap niteliğinde çalışmalar olmasına rağmen Süleymân-nâme üzerine şimdiye kadar bir çalışma yapılmamıştır.

Süleymân-nâme Hoca Saadettin Efendi'nin Tâcü't-tevârih adlı eserine zeyldir. Önemli bir devlet adamı tarafından yazılmasının yanında eseri değerli kılan bir başka özellik ise, Kanûnî öldükten sonra ve 17. yy.da yazılan tek Süleymân-nâme olmasıdır. Süleymân-nâme'nin yurt içinde ve yurt dışında pek çok nüshası bulunmaktadır. Nüshaların çokluğu eserin rağbet gördüğünü göstermesi bakımından önemlidir. Çalışmamızda yurt içinde ulaşabildiğimiz 21 nüsha kullanılmıştır. Nüshalar incelenirken Süleymân-nâme'nin yazar hayatta iken iki defa düzenlendiği ortaya çıkmıştır. Bu yüzden yazarın eserini düzenlediği son şekli çalışmamızın konusunu oluşturmaktadır.

Eser İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazma, No:6046 (Ü2) künyesiyle verilen nüsha ile, Selimiye Yazma Eser Kütüphanesi, No: 2255 (S) künyeli nüsha esas alınarak oluşturulmuştur. Ü2 nüshasının önemli özelliklerinden biri de ünlü hat sanatçısı Mustafa Râkım tarafından istinsah edilmesidir. Türk hat sanatında yaptığı değişiklikler ile hat sanatını “Râkım'dan önce”, “Râkım'dan sonra” diye ayırt edilmesini sağlayan sanatçının elinden çıkması yazmanın değerini bir kat daha artırmaktadır.

Çalışma giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde Süleymân-nâmeler hakkında bilgi verilmiştir. Birinci bölümde Karaçelebi-zâde Abdülazîz Efendi'nin hayatı, eserleri ve Süleymân-nâme'nin muhteva ve üslup özellikleri anlatılmaktadır.

İkinci bölümde eserin nüsha tavsifleri, nüshaların değerlendirilmesi ve Süleymân-nâme'nin tenkitli metni verilmiştir. Tenkitli metinde Arapça, Farsça şiirler, atasözleri, kelâm-ı kibarlar..., Arapça ayet, hadis, dua kalıplarının okunuşları ve anlamları gösterilmiştir. Ayet, hadis, dua kalıpları metin içerisinde eğik yazı ile gösterilmiştir.

Eserin son bölümünü sözlük kısmı oluşturmaktadır. Sözlük kısmında kelimelerin kökeni, hangi kökten geldikleri, çoğul ise tekil kökleri gösterilmiştir. Kelimelerin anlamları verilirken metinde geçen anlamların yazılmasına gayret edildi. Birden fazla anlamı olan kelimeler sözlük sırası ile numaralanarak yazıldı. Sadece kelimeler değil söz grupları da sözlüğe alındı. Söz gruplarından bazıları uzun tamlama biçiminde ve bazen öge sayısı dokuz kelimeyi bulan uzunlukta idi. Tamlamaların anlamlarının verilmesiyle eserin anlaşılmasına katkıda bulunmak amaçlanmıştır. Böylelikle eserin bir çeşit diliçi çevirisi yapılmaya çalışıldı.

Bir araştırma eserinin ortaya çıkması için pek çok kişinin gayreti, emeği ve çalışması söz konusudur. Araştırmacının çalışmasının tıkandığı noktada ona destek olacak ve şevk verecek kişilerin bulunması gerekir. Yoğun mesaisi içinde yardımlarını istediğim her zaman yanımda olan ve bu eserin ortaya çıkması için beni teşvik eden değerli hocam Prof. Dr. Filiz Kılıç'a müteşekkirim. Eser hakkındaki fikirleri ve çalışmaya devam etmem konusundaki teşvikleri sayesinde çalışma tamamlanabilmiştir. Her zaman yanımda olan, bu uzun zorlu süreçte bir an bile bana olan inançlarını kaybetmeyen ve desteklerini benden esirgemeyen aileme ayrıca teşekkür etmek istiyorum. Eseri oluşturmak için onların hayatından çaldığım zamanlar olmasaydı bu eser ortaya çıkmazdı.

Dr. Volkan Karagözlü
Nevşehir- Kasım 2021